

ЖИВОТ ПОСЛЕ

УНИФОРМЕ

ПРЕКВАЛИФИКАЦИЈА
ПОДОФИЦИРА
И ЦИВИЛНИХ ЛИЦА

Губитак посла у Војсци често значи губитак професије. Преобуком за неко од занимања, конкурентних на тржишту рада, велики број људи који напуштају оружане снаге кључ егзистенције задржао би у својим рукама.

Транзиција је појам сличан времену. Већина грађана наше државе не би умела да га дефинише, али га веома суптилно осећа. Многи се слажу у томе да добар део српског друштва, углавном захваљујући инату, одолева колективној апатији. Ипак, ни инат ни ксенофобија неће зауставити ток историје који нас је понео тамо где нам је одавно било место – у Европу. Војска, како год изгледала, барем код Срба, јесте и биће народна и делиће судбину својих грађана и државе.

Савремено опремљене, обучене и, најзад, добро плаћене оружане снаге јесу визија и циљ коме се стреми. Стручњаци кажу да ће реформа трајати неколико година и да, у појединим својим сегментима, она неће бити пријатна. Тога су постали свесни и запослени у систему одбране. До 2010. године неколико хиљада професионалних припадника Војске мораће да потражи други посао.

Ради решавања сложених социјалних проблема лица која се отпуштају, њихове економске реинтеграције у цивилне структуре, септембра 2004. године почео је са радом програм ПРИСМА (Program for Resettlement In Serbia Ministry of Defence and Army). У оквиру тог пројекта, током три године, више од 800 официра преквалификовано је за цивилна занимања, а око 50 посто њих данас има новог послодавца или самостални бизнис.

Идеја о укључивању осталих категорија професионалних припадника Војске у ПРИСМУ почела је да се спроводи априла ове године, када је 60 подофицира и цивилних лица, који су били принуђени да напусте радна места у Војсци, започело преквалификацију. План предвиђа да око 180 људи годишње овлада потребним знањима за рад у цивилству. Надлежни кажу да ће преобука једног подофицира или цивила на служби у Војсци трајати око три месеца и коштати око 700 евра.

■ КОНТИНУИТЕТ ИДЕЈА

Замисао о укључивању подофицира и цивилних лица у програм преквалификације није нова. Министарство одбране је у складу са динамиком реформи, бројем и квалитетом кадра који се отпушта, у програм ПРИСМА укључило најпре војна лица са високом стручном спремом, са намером да, чим се укаже прилика, и остале категорије добију помоћ и прилику да свој будући социјално-економски статус реше на, за њих, што повољнији начин.

Начелник Управе за кадрове Сектора за људске ресурсе МО генерал-мајор Слободан Тадић наглашава да официри у том процесу нити су повлашћени, нити ће то бити.

– Опште опредељење МО је да програм збрињавања обухвати све категорије перспективног кадра. Оснивање Центра за преквалификацију подофицира и цивилних лица школованих за војна занимања представља наставак пројекта који је са официрима почео крајем 2004. Чињеница да су прво они укључени у преквалификацију не значи да смо их ставили у први план, него да је занимање донатора тада било усмерено на ту групу људи – каже генерал Тадић.

Начелник Управе за кадрове додаје да ће се вероватно у Програм укључити и одређен број војника по уговору јер је и тим људима, који су своја занимања заменили војним позивом, уколико остану без посла, потребна подршка при поновном запошљавању. Овим би се, како каже Тадић, професија војника учинила атрактивнијом јер би се пружила већа материјална извесност у оквиру концепта предвидљиве каријере, како у Војсци, тако и ван ње.

На основу сагласности Владе и одлуке министра одбране у марту ове године основан је Центар за преквалификацију подофицира и цивилних лица који ће функционисати у оквиру програма ПРИСМА. Та институција ће, како сазнајемо, ускоро постасти самостална државна агенција, али промена институционалног оквира неће мењати методологију њеног рада.

Основни циљ и замисао на коме почива програм збрињавања вишка војног кадра је развој спознаје о родним вредностима припадника Војске, идентификовање знања и способности сваког појединца, усмеравање на области у којима могу постићи највише успеха, затим оспособљавање за послове у грађанству на нивоу стручне спреме коју поседују као и помоћ у тражењу новог запослења.

Средства за финансирање Центра обезбедила је организација „Нордијска иницијатива“ коју чине Данска, Шведска и Норвешка. Три земље су се уговором са Министарством одбране и Привредном комором Београда обавезале да до 2010. године у поменути пројекат уложе око 3,5 милиона евра.

Госпођа Јане Ларсен, представник Данске, тренутно председавајуће „Нордијском иницијативом“, каже да њена земља поседује многа искуства у реформи оружаних снага која је и тамо недавно спроведена, нарочито у оквиру решавања проблема вишка војног кадра. Она каже да у Данској постоји систем социјалне одговорности за људе који губе посао, не само у Војсци, него и у осталим институцијама.

– Моја земља, Шведска и Норвешка желе да подрже процес реформе система одбране у Србији кроз помоћ људима који остају без посла, улагањем у њихово образовање и пласман на тржиште

Генерални секретар Привредне коморе Београда Ивана Зељковић и Драган Паскаш

Драган Паскаш из Привредне коморе Београда каже да ће бити спровођена стална истраживања тржишта рада како би се преквалификација усмеравала на дефицитарна занимања. Он додаје да ће Комора анкетирати своје чланове о њиховим потребама за одређеним кадровским профилима и тако омогућити послодавцима да врло брзо добију квалификоване раднике.

рада – каже Јане Ларсен и наглашава да је веома заинтересована за сарадњу са цивилним институцијама које учествују у преквалификацији војног кадра све док се тај проблем не реши. Ускоро ће, објашњава она, бити адаптирана зграда која ће поседовати смештајне капацитете и довољан број кабинета где ће будући полазници Центра моћи да бораве и похађају део наставе. У Управи за кадрове сазнајемо да ће око 800.000, од поменутих 3,5 милиона евра, бити уложено у опремање и реконструкцију

зграде која се налази у близини касарне Бањица, а завршетак радова, према речима генерала Тадића, планиран је у првој половини идуће године.

■ ПРИЛАГОЂАВАЊЕ ТРЖИШТУ РАДА

Неколико месеци пре него што је Центар за преквалификацију почео са радом, МО и данска фирма „New Insight“ спровели су истраживање тржишта рада и дошли до закључка да највећа шанса за запошљавање кадра, који заврши преобуку, постоји у занимањима техничке и машинске струке, као и информacionих технологија. У складу са тим тендерска комисија МО је, између пет понуђача за организовање преквалификације, изабрала понуду Привредне коморе Београда која предвиђа да се наставни модули изводе у Техничкој школи „Нови Београд“ и Машинској школи „Радоје Дакић“ у Раковици.

Генерални секретар Привредне коморе Београда госпођа Ивана Зељковић и господин Драган Паскаш, који у име те институције координирају са Центром за преквалификацију, сложни су у оцени да кадар који у Војсци није перспективан може наћи новог послодавца.

– Треба избегавати термин „вишак“ када се говори о људима који напуштају војну службу. Већина њих је још потпуно радно способно, а навикли су на посвећеност и одговорност, што је веома важно. Њихове године, судећи према занимањима којима намеравају да се баве, не би требало да представљају проблем за послодавце – сматра госпођа Зељковић.

Привредна комора ће, каже она, ускоро направити пројекат на основу кога ће људима, после преквалификације, помоћи при запошљавању. Вероватно ће бити организована берза рада где ће они имати прилику да своје услуге понуде разним предузећима и агенцијама. Формални и неформални контакти које Комора одржава са великим бројем привредника, према мишљењу госпође Зељковић, одлична су прилика да се велики број људи из ПРИСМЕ успешно запосли.

Говорећи о активностима Привредне коморе Београда у задњем пројекту са МО, Драган Паскаш каже да ће бити спрово-

Јане Ларсен

ђена стална истраживања тржишта рада како би се преквалификација усмерavала на дефицитарна занимања. Он додаје да ће Комора анкетирати своје чланове о њиховим потребама за одређеним кадровским профилима и тако омогућити послодавцима да врло брзо добију квалификоване раднике.

ПОНОВО У КЛУПАМА

У Техничкој школи „Нови Београд“ и Машинској школи „Радоје Дакић“, наредна три месеца, шездесет бивших подофицира и цивилних лица школованих за војна занимања, кроз неки од шест модула обуке, стећи ће и формално нова звања. На свечаности 16. априла 2007, поводом почетка преквалификације, обратили су им се државни секретар у МО Љубисав Тодоровић, генерални секретар Привредне коморе Београда Ивана Зељковић и представници „Нордијске иницијативе“ Јане Ларсен и Јакоб Хоренцвојт, норвешки дипломата. Уз жеље за успех у будућем животу и послу, говорници су подсетили да је пред њима тежак период у којем ће морати да уложе пуно труда и промене многе навике.

У оквиру Техничке школе „Нови Београд“ постоји Регионални центар за образовање одраслих, један од пет у Србији, који је носилац пројекта преквалификације. Пет, од укупно шест модула, одвијаће се у тој школи. Директор Веселин Вуковић објаснио је са коликом пажњом се прилази проблему образовања одраслих, по много чему специфичном у односу на уобичајен рад са младима. Он каже да су модули конципирани тако да ни један полазник не добија сертификат док самостално и практично не потврди своја знања, било да поставља клима уређај, инсталира видео надзор или систем за грејање.

– У односу на раније деценије, дошло је до великих промена у друштвено-политичком, а и образовном систему. Данас командује тржиште. Некада су родници, уколико изгубе посао, били „ухлебљивани“ у другој фирми, на радном месту које одговара њиховим квалификацијама. Сада је ситуација у многоме другачија, тако да је неопходна спремност на динамично усавршавање, али и преквалификацију, ако је то потребно. Реалност је да људи, који напуштају велике системе услед реформи, било да је реч о Војсци или другој институцији, неће пронаћи нови посао док се не преквалификују – каже Вуковић. Нефункционална принципа банкротства, подсећа он, стварало је велике проблеме у социјалистичким друштвима која су вештачки одржавала велике непрофитабилне производне системе, јер би се њиховим гашењем изазвали социјални немири. Према Вуковићевом мишљењу неопходно је ускладити законску регулативу у области образовања одраслих и уложити потребна средства у његов развој како би се ублажио проблем који настаје у транзицији.

Веселин Вуковић директор Техничке школе „Нови Београд“

– Модули су краткотрајни пакети учења који омогућавају добијање конкретних знања, вештина и радних компетенција неопходних за обављање одређених послова. Могу бити самостални или део ширих модулних, односно програмских целина – каже мр Зоран Јовановић, саветник за развојне активности Регионалног центра за образовање одраслих на Новом Београду.

ШТА ИЗАБРАТИ?

Техничка школа „Нови Београд“ и Машинска школа „Радоје Дакић“ понудили су тридесетак модула, а Центар за преквалификацију и МО, према резултатима истраживања тржишта рада, изабрали су шест, од којих су полазници могли да се одреде за: постављање и сервисирање раскладних и клима уређаја у домаћинства и аутомобиле, монтажу, одржавање и сервис ауто-гасних инсталација, затим инсталацију водовода и грејања пластичним и бакарним цевима, постављање инсталација видео-надзора, те обезбеђење имовине и лица. Школа „Радоје Дакић“ бавиће се преобуком у области информатичких технологија и то модулом „програмирање и управљање флексибилном производном ћелијом (ЦНЦ – струг, глداولица и робот)“.

Представници школа јединствени су у оцени да је неопходно ставити нагласак на практична знања, без непотребног задубљивања у теорију. После завршетка сваког од модула следи испит на коме ће полазници показати у којој мери су оспособљени за самостално обављање послова које су током три месеца учили.

Машинска школа „Радоје Дакић“, према речима директора Слободана Прентића, једна је од четири у Србији која школује техничаре за роботiku и флексибилне производне системе, а сматра се једним од водећих центара за школовање радника на ЦНЦ машинама.

– У нашим условима, а нарочито у развијеном свету, програмирање

Свечаност поводом почетка преквалификације

Слободан Прентић директор
Машинске школе „Радоје Дакић“

ЦНЦ машина при, такозваној „обради резањем“ сматра се једним од начина описмењавања у овој области. Процесна технологија многих, и великих и малих производних система, обухвата ЦНЦ машине. Значи, савладавши основне у нашој школи, уз врло мало спознаје у пракси, човек би сасвим успешно могао да ради на било ком месту где постоји ЦНЦ технологија – каже Прентић. Обрада дрвета, метала и пластике, подсећа саговорник, нарочито када се ради о сложеним облицима, скоро да је немогућа без ЦНЦ машина којима управља рачунар.

– Велика предност ове технологије је у њеној флексибилности. Можете правити огромне производне серије, а можете их дневно мењати простим учитавањем програма у рачунар – истиче директор школе „Радоје Дакић“. Слободан Прентић каже да његова школа има шест кабинета са 15 ЦНЦ машина које се у настави могу програмирати и на њима обрађивати разни материјали.

Модули у обема школама тако су конципирани да се више од две трећине наставе одвија у радионицама и кабинетима, јер је потребно да полазници усвоје што је могуће више практичних знања. На крају сваког модула предавачи Привредне коморе одржаће курс предузетништва намењен онима који после преквалификације намеравају да почну самостални посао.

ПОТПОРА ЗАПОШЉАВАЊУ

Највећи изазов људима који напуштају систем одбране и укључују се у преквалификацију јесте запошљавање. Међународна организација за миграције (ИОМ), у сарадњи са НАТО поверљачким фондом за помоћ вишку војног кадра, као донатором, нуди неколико видова помоћи укљученима у програм ПРИСМА. Свјетлана Ђокић, саветник у ИОМ-у каже да поверљачки фонд НАТОа нуди четири врсте помоћи.

– Лица укључена у програм ПРИСМА, која испуњавају критеријуме везане за висину прихода, године старости, услове живота, затим образовање, здравствену и радну способност, уз одређену процедуру, могу добити помоћ. Висина помоћи специфична је и у зависности да ли су се људи определили за неки од специјализованих кратких курсева, покретање сопственог посла, проширење постојећег или запошљавање код неког послодавца – каже госпођа Ђокић. Међународна

САМИ СВОЈЕ ГАЗДЕ

Заставници у пензији Слободан Нешић и Миладин Ристић одлучили су да буду у првој групи полазника Центра за преквалификацију подофицира и цивилних лица школованих за војна занимања. До одласка у пензију заставник Нешић обављао је дужност заменика командира стационарног чворишта везе.

– Пријавио сам се за ПРИСМУ јер очекујем да ћу после преквалификације успети да пронађем посао и побољшам животни стандард породице – каже Нешић који је одабрао модул водоводних инсталација и грејања.

Донедавно четни старешина, заставник у пензији Миладин Ристић пре истека стажа напустио је радно место у Војсци и такође сматра да ће највише користити имати од инсталирања грејања и водовода.

– Пошто после пензионисања живим у Љубовији, релативно малом месту, вероватно да са неким другим модулом не бих успео да пронађем муштерије којима бих пружао услуге – објашњава Ристић. Он очекује да у току преквалификације овлада потребним знањима како би отворио самосталну занатску радњу.

организација за миграције, објашњава она, пружа и саветничке услуге при изради и побољшању бизнис плана и осталих административних процедура.

При samozapošljavanju, односно покретању сопственог посла, могуће је добити бесповратну помоћ у висини 1.500 евра уколико подносилац захтева уложи најмање исту суму. Ако се неко од учесника програма ПРИСМА определи за кредит, може добити до 3.000 евра на 12 месечних рата без камате, са двомесечним „грејс периодом“. Такође, један од услова за добијање кредита је да се у покретање или проширење посла уложи најмање у висини средстава које нуди Поверљачки фонд. Бивши припадници Војске могу се усавршавати и на курсевима које не обухвата програм ПРИСМА, а који се односе за њихово будуће занимање. У том случају могу добити 1.500 евра помоћи. Уколико би неки послодавац одлучио да запосли лице из поменуте категорије, не краће од 12 месеци, могао би бити субвенционисан три пута годишње са износом до 1.500 евра.

Треба нагласити да нико од подносилаца захтева за помоћ неће добити готовину, него ће се плаћање вршити преко рачуна добављача, послодавца или институције која организује преобуку. Поверљачки фонд, ваља истаћи, не одобрава помоћ по аутоматизму нити свим полазницима ПРИСМЕ. На основу квалитета пројекта, препоруке начелника регионалних центара за преквалификацију у Београду, Новом Саду и Нишу у сарадњи са тимом ИОМ-а, коначну одлуку о одобравању помоћи доноси комисија састављена од представника МО, Центра за преквалификацију и Међународне организације за миграције.

Према речима Свјетлане Ђокић, до сада је око 130 људи добило помоћ ИОМ-а, а услуге помоћи у планирању посла обављају се свакодневно. ■

Александар ПЕТРОВИЋ
Снимио Даримир БАНДА